

ХЪРБЪРТ УЕЛС

СТРАНАТА НА СЛЕПИТЕ

Превод от английски: Юлия Бучкова-Малеева, 1980

chitanka.info

На повече от триста мили от Чимборасо, на сто мили от снеговете на Котопакси, в най-дивите пустини на Еквадорските Анди се намира една загадъчна планинска долина, напълно откъсната от човешкия свят — Страната на слепите. А преди много години тази долина била отворена за света, хората можели да достигат до нейните спокойни поляни, макар през страхотни дефилета и един скован в ледове проход. И там наистина отивали хора или по-скоро семейства нечистокръвни перуанци, прокудени от жаждата за власт и тиранията на някой зъл испански владетел. После неочаквано се случило знаменитото земетресение на Миндобамба, когато нощта над Кито продължила седемнадесет дена, а водата в Ягуачи кипяла и всичката риба измряла чак до Гуаякил. Навсякъде по склоновете на тихоокеанското крайбрежие почвата се свличала, снегът бързо се топял и настъпвали внезапни наводнения. А едната страна на билото на древната Араука се повлякла и сгромолясала с трясък, като завинаги отрязала Страната на слепите за изследователските набези на хората. Случило се така, че един от тези ранни заселници останал от отсамната страна на дефилетата точно по времето на силните трусове и по неволя трябвало да забрави жена и дете и всичките си приятели и имущество, които оставил отвъд, и да започне нов живот в низината. Той наистина започнал нов живот, но с една болест: ослепял и умрял в мините. Но историята, разказана от него, станала легенда, която и до днес се носи от уста на уста из Кордилиерите и Андите.

Той обяснил причината, поради който се осмелил да се завърне от тази твърдина, където го отвели за първи път още като дете, привързан с ремъци за една лама, заедно с огромен денк покъщнина. Долината, разправял той, криела в себе си всичко, което може да поискаш — сладка вода, паша, умерен климат, скатове с богата кафява почва, гъсто обрасли с храсти, които раждали чудесни плодове. А от едната страна имало необятни, накацали борови гори, които възпирали високо лавините. Далече горе, от трите страни се извисявали огромни зъбери от сиво-зелени скали, покрити с лед; ледниковите потоци обаче не достигали долината, те се оттичали по другите, по-далечни склонове и само от време на време в нея се свличали грамадни ледени късове. В тази долина не валяло нито дъжд, нито сняг, но изобилните потоци поддържали богата зелена паша, която при системно напояване щяла да се разпространи в цялата долина. Добре си живеели там

заселниците. Добитъкът вървял добре, умножавал се и само едно нещо помрачавало щастieto на хората. То обаче не било малко. Вр̀хлетяла ги странна болест и всички деца, които им се раждали — а също и някои по-големи, — ослепявали. И тъкмо за да търси лек или противосредство за тази напаст, се върнал той през дефилето въпреки умората, опасностите и затрудненията. В онези дни при такива случаи хората мислели не за микроби и инфекции, а за грехове; и на него му се струвало, че причината за това бедствие се криела в нехайството на тези лишени от попове бегълци, които не се заели да издигнат параклис веднага след като пристигнали в долината. Той поискал в долината да бъде построен такъв параклис — хубав, евтин и практичен. поискал и мощи и някои подобни светини, свещени предмети и тайнствени медали и молитви. В кесията си носел кюлче местно сребро, за чиято стойност нямал никаква представа. Твърдят, че в долината никой не би излъгал, щом се касае за подобно нещо. Събрали хората парите и украшенията си, тъй като там едва ли се нуждаели от такива съкровища, обяснил той, само и само за да си купят свещена помощ за своята беда. Представям си този млад планинец със слаби очи, загорял, мършав и неспокоен, трескаво стиснал шапка — човек абсолютно непривикнал с житейските навици на хората от низината, — как разказва тази история на някой внимателно заслушан свещеник с остър поглед, точно прели голямото сътресение. Мога да си го представя как по-късно се е опитвал да се завърне с благочестиви и безпогрешни средства за тази напаст и безкрайното му изумление, когато се изправил пред огромните свлечени маси точно където се намирало дотогава дефилето. Но останалата част от неговия разказ за промеждия не ми е известна; с изключение на факта за неговата злочастна кончина подир няколко години. Клетият човек, откъснат от тази отдалечена местност! Реката, която едно време е проправила дефилето, сега блика от входа на една скалиста пещера, а легендата, зачената с неговия оскъден, зле подреден разказ, прераснала в легенда за някакви слепци „отвъд“ и тя може да се чуе до ден-днешен.

А всред малобройното население на вече изолираната и забравена долина болестта продължавала да бушува с пълна сила. Старците почти ослепели и се движели пипнешком, младите виждали, но доста слабо, а децата, които се раждали, изобщо не виждали. Но

животът в оградения от снегове кът, недостъпен за целия свят, протичал леко, без бодли и тръни, без опасни насекоми и животни, с изключение на кротките лами, които хората водели, тикали и следвали из коритата на полупресъхналите реки в клисурите, по които били дошли в този край. Зрението им съвсем отслабнало, но така постепенно, че те едва ли съзнавали промяната. Водели за ръка своите лишени от зрение дечица, докато изучат отлично цялата долина, а когато и последният зрящ умрял, родът се запазил. Имали време дори да се научат да боравят с огъня слепешком и внимателно го поддържали в каменни печки. Отначало били съвсем незначителни остатъците от испанската цивилизация, но с известни традиции в изкуството на древно Перу и на неговата изчезнала философия. Редували се поколение след поколение. Тези хора забравили много неща; в замяна усвоили други. Традициите, донесени от по-широкия свят, който те отдавна напуснали, все повече избледнявали. Във всичко освен в зрението изгнаниците били силни и умели. И ето че чудото на сътворението и наследствеността им дарили отроче, което по-късно проявило оригинален ум и способност да говори и убеждава. Родил се и друг такъв бележит човек. Двамата оставили след смъртта си трайни следи и малката общност растяла по брой и интелект, решавала успешно общественно-икономическите си проблеми. Поколение след поколение. Поколение след поколение. Дошло време, когато се родило дете от петнадесетото поколение след своя праядо, който излязъл от долината с кюлче сребро, за да търси божия помощ, и който никога не се завърнал. Случило се тъй, че при тях все пак пристигнал човек от външния свят. Ето историята на този човек.

Той бил планинец от областта край Кито — човек, който ходил до морето и видял широкия свят, чел книги по собствен избор, съобразителен и предприемчив мъж. Един ден група англичани пристигнала в Еквадор за експедиция в планините и го взела на мястото на един от тримата им швейцарски водачи, който се разболял. Този планинец обиколил с тях доста върхове, после се опитали да изкачат Параскотопетъл — този Матерхорн на Андите, — където той се изгубил. Историята на тази случка била описана десетина пъти. Най-добър е разказът на Пойнтър. Той съобщава как групата се добрала по трудния и почти отвесен път до самото подножие на последната и най-голяма пропаст и как си построили сред снега върху

една малка скална козирка подслон за през нощта, как скоро след това открили (описанието е много драматично), че Нунес го няма. Викали, но отговор не идвал; викали и свиркали и тази нощ повече не могли да мигнат.

Щом се пукнала зората, съгледали следите от неговото падане. Навярно не успял дори да извика. Подхлъзнал се на изток, към непознатата страна на планината; далече долу се ударил в един стръмен склон, покрит със сняг, и се свлякъл надолу посред една лавина. Следите му водели точно към ръба на една страхотна пропаст, а по-нататък всичко се губело. Още по-надолу, съвсем неясно поради голямото разстояние, те успели да съгледат дървета в някаква тясна, затворена долина — усамотената долина на слепите. Но те не знаели, че точно това е тази усамотена страна, нито можели да я разпознаят от която и да е друга подобна тясна ивица високопланинска долина. Обезкуражени от злополуката, следобед те изоставили опитите си, а преди да може да предприеме ново пътешествие нататък, Пойнтър бил мобилизиран във войната. И до ден-днешен на Параскотопетъл се извисява един непокорен хребет, а заслонът на Пойнтър се руши в сред снеговете, непосещаван от никого.

Човекът, който паднал, обаче оцелял.

На края на склона той паднал от триста метра височина и се озовал посред облак сняг по един заснежен скат, още по-стръмен от първия. Снегът го завъртял и той останал зашеметен и безчувствен, но за щастие костите му не пострадали. Най на края стигнал до един по-полегат склон, изтърколил се и останал да лежи неподвижно, затрупан под една размекваща се грамада от сняг, която се свличала с него и го спасила. Дошъл в съзнание със смътното усещане, че е болен и е на легло. После осъзнал положението си и с помощта на планинарския си опит се поразмърдал и след кратка почивка започнал да се измъква от снега, докато най-сетне видял звездите. Полежал по очи известно време, като се чудел къде е и какво му се е случило. Разгледал ръцете и краката си и открил, че му липсват няколко копчета, а палтото му се е изхлузило на главата. Ножът му бил паднал от джоба, а шапката му се изгубила някъде, макар че била вързана под брадичката. Спомнял си, че търсел камъни, за да повдигне мястото си под стената на заслона. Изгубил бил и ледокопа си.

Решил, че навярно е паднал; дигнал поглед и видял какъв страхотен полет е направил, преувеличен от призрачната светлина на изгряващата луна. Полежал известно време, загледан смаяно в този огромен, белезникав зъбер, който се извисявал нагоре и все по-ясно се откроявал в лунните лъчи. Неговата призрачна загадъчна красота за миг го приковала, а малко по-късно той получил силен пристъп от сподавени ридания и смях...

Дълго след това разбрал, че е близо до долния край на снежната покривка. Под краката си, там, където вече се виждал на лунната светлина един проходим склон, съгледал тъмни и разпръснати между скалите чимове трева. С усилие се изправил: всички стави и крайници го болели. Отърсил се с мъка от полепения по него сняг и продължил да слиза, докато стигнал тревата и там легнал — по-скоро се строполил — до един голям камък, отпил голяма глътка от манерката във вътрешния си джоб и на часа заспал...

Събудили го пеещите птици, накацали по дърветата далече надолу.

Седнал и забелязал, че се намира на едно малко възвишение в подножието на голяма пропаст, прорязана от дола, до който се спуснал заедно със снега. Насреща към небето се издигала друга скална стена. Дефилето между тези пропасти имало посока изток-запад и било обляно от слънчевите лъчи на утрото, които осветявали западната част на падналите скални маси, затварящи устременото надолу дефиле. Под Нунес като че ли имало друга пропаст, също така стръмна, но зад снега в дола той открил един подобен на комин зъбер, по който се стичала снежна вода. По този зъбер би се спуснал само някой отчаян смелчага. Той обаче разбрал, че това не е чак толкова трудно, колкото изглежда, и на края се добрал до друго едно пусто възвишение, а след още едно не особено тежко изкачване по скалите стигнал до стръмен склон, обрасъл с дървета. Огледал се, за да се ориентира, и сее обърнал с лице към дефилето, защото видял, че оттам се открива изглед към зелени поляни, пред които сега съвсем ясно съзрял група каменни колиби с необичаен вид. На моменти се движел с мъка, сякаш се изкачвал по стена, но след известно време изгряващото слънце престанало да озарява дефилето, гласовете на пойните птици замрели, а въздухът станал студен и около него се спуснала тъмнина. Затова пък в далечната долина къщите заблестели още по-ярко. Скоро стигнал до

един сипей и сред скалите забелязал — защото бил твърде наблюдателен — непозната нему папрат, която сякаш протягала из цепнатините жилави зелени ръце. Откъснал един-два листа и захапал стеблото — това му помогнало.

На края, към обяд, той се измъкнал от дефилето и се озовал сред огрятата от слънце равнина. Бил вкочанен и капнал. Седнал на сянка под една скала, напълнил манерката си с вода от един извор и я изпил до дъно; преди да се запъти към къщите, останал да си почине.

Странни му се сторили тези къщи и колкото повече гледал долината, толкова по-непозната и особена му изглеждала тя. По-голямата част от повърхността ѝ била застлана със сочни зелени ливади, изпъстрени с безброй красиви цветя, поливани навярно с изключителни грижи и очевидно системно обирани едно по едно. Висока стена обграждала долината, а до нея минавал околоръст напоителен канал, от който излизали малки вади към ливадните насаждения; над тях, по околните скатове, стадо ламии пасели оскъдната трева. Тук-там до граничната стена имало навеси, очевидно за подслоняване или хранене на ламите. Напоителните вади се сливали в един главен канал в средата на долината, който бил ограден от двете страни със стена, висока почти колкото човешки бой. Това придавало на усамотеното място изключително градски вид — качество, което се засилвало от факта, че навсякъде се простирали подредени пътеки, застлани с черни и бели камъни, всяка с особен малък бордюр от едната страна. Къщите на централното селище съвсем не приличали на хаотично струпаните планински селца, които той познавал. Те се точели в дълга редица от двете страни на безупречно чистата главна улица; тук-там по разноцветните им фасади се виждала по някоя врата, а средните им стени нямали нито един прозорец. Тяхната разноцветност се отличавала с абсолютна асиметричност — измазани били с някаква смес, ту бозава, ту сива, а понякога с цвят на пясъчник или тъмнокафява. И точно това необикновено оцветяване най-напред подсказало на залутания турист думата „сляп“. „Горкият човек, който ги е правил — помислил си той, — сигурно е бил сляп като прилеп.“

Спуснал се по една стръмнина и така стигнал до стената и канала, които прорязвали долината, а съвсем наблизо каналът изливал излишното си съдържание в дълбините на клисурата като ясна и лъкатушна нишка водопад. Едва сега успял да види в по-далечната

част на ливадата няколко мъже и жени, излегнати по струпани купчини трева, сякаш отпуснати в следобедна дрямка. Току до селото имало група полегнали деца, докато край тях трима мъже носели ведра на кобилицы по една пътека, която свързвала ограждащата стена и къщите. Мъжете били облечени в дрехи от вълната на лама, имали кожени обувки и колани, а на главите си носели платнени шапки, които предпазвали също врата и ушите. Вървели бавно в редица по един и непрекъснато се прозявали като хора, които цяла нощ са будували. Подходката им носела убедителни белези на благополучие и почтеност. След кратка нерешителност Нунес излязъл напред на скалата, без да се прикрива, и надал мощен вик, който проехтял по цялата долина.

Тримата мъже спрели и заобръщали глави, сякаш се оглеждали. После обърнали лица наляво и надясно и Нунес енергично размахал ръце. Но те като че ли не го забелязали, въпреки ръкомаханията, и след малко упътени към възвишенията, далеч отдясно извикали сякаш в отговор. Нунес отново надал вик, после още веднъж и докато размахвал ръце без никакъв резултат, в мислите му изплувала думата „сляп“. „Трябва да са слепи тези глупци“ — казал си той.

Когато най-сетне след много викове Нунес ядосан прекосил потока по един малък мост, влязъл през портата в стената и ги приближил, той се уверил, че са слепи. Бил сигурен, че това е страната на слепите, за която разказвали легендите. Убеждението дошло съвсем неочаквано, а с него и някакво предчувствие за голямо и завидно приключение. Тримата стояли един до друг, без да го гледат, но ушите им били насочени към него и го преценявали по необичайните за тях стъпки. Стояли близо един до друг, като хора, които се страхуват от нещо, и той забелязал затворените им хлътнали клепащи, като че ли очните ябълки под тях били потънали дълбоко. Лицата им изразявали нещо като страхопочитание.

— Човек — казал единият на едва разбираем испански, — човек е, човек или дух, и идва от скалите.

Нунес обаче пристъпил доверчиво като младеж, който за първи път навлиза в живота. В главата му отново нахлули всички стари разкази за усамотената долина и Страната на слепите, а през мислите му като някакъв рефрен пробягала ей тази стара поговорка:

„В Страната на слепите едноокият е цар!“

„В Страната на слепите едноокият е цар!“

И той ги поздравил най-учтиво. Говорел им и ги оглеждал.

— Откъде идва, братко Педро? — запитал единият.

— От скалите.

— Идвам през планините — отвърнал Нунес, — от страната отвъд, там хората са зрящи. Откъм Богота, където има стотици хиляди хора и където градът не може да се обхване с поглед.

— Поглед? — измърморил Педро. — Поглед?

— Идва — рекъл вторият слепец — от скалите.

Нунес забелязал, че дрехите им били странно скроени, всяка съшита по различен начин.

Сепнал се, когато и тримата едновременно тръгнали към него, като протегнали едната си ръка. При вида на тези разперени пръсти той отстъпил назад.

— Ела — казал третият слепец, следвайки движението му, и здраво го хванал.

Държали те Нунес и го опипвали, като през цялото време дума не продумали.

— Внимавайте — извикал им той, когато един пръст попаднал в окото му. Доловил, че твърде странен им се сторил този орган с трепкащи клепащи. Те отново попипали окото му.

— Интересно същество, а, Корей? — рекъл този, който се казвал Педро. — Пипни само каква твърда коса. Като козина на лама.

— Груб е като скалите, които са го родили — отвърнал Корей, изследвайки с мека и малко влажна ръка необръснатата брада на Нунес. — Може би ще се оправи.

Нунес малко се дърпал, докато го опипвали, но те го сграбчили още по-яко.

— Внимавайте — отново им казал той.

— Говори — казал третият. — Сигурно е човек.

— Хм — промърморил Педро, като пипнал грубата му дреха.

— И си дошъл в този свят? — запитал Педро.

— Дошъл съм от света при вас. През планини и ледници. Ей оттам горе, на половина път към слънцето. От големия свят, който е нататък, дванайсет дена път до морето.

Те, изглежда, не обърнали внимание на думите му.

— Нашите бащи са ни казали, че хората могат да бъдат създадени от силите на природата — обяснил Корея. — В нея са топлината на нещата и влагата, а гниlostта си е гниlost.

— Да го заведем при старейшините — предложил Педро.

— Най-напред извикай — казал Корея, — да не се изплашат децата. Ето ти чудесен случай.

Извикали те и пръв Педро хванал Нунес за ръка и го повел към къщите.

Нунес издърпал ръката си.

— Аз виждам — казал той.

— Виждаш? — попитал Корея.

— Да, виждам — отвърнал Нунес, обърнал се към него и се препънал във ведрото на Педро.

— Сетивата му са все още несъвършени — казал третият слепец. — Той се спъва и говори безсмислени думи. Водете го за ръка.

— Както искате — съгласил се Нунес и се засмял.

Изглежда, те нищо не знаели за зрението. Е, след време той ще ги научи.

Чул викове на хора и видял множество фигури да се събират на средния път в селото. Разбрал, че всичко това изтезава нервите и търпението му повече, отколкото очаквал — тази първа среща с населението на Страната на слепите. Когато наближил, мястото му се сторило по-обширно, а замазаните фасади още по-странни. Около него се струпала тъмна деца, мъже и жени (с радост забелязал, че някои от жените и децата имат съвсем приятни лица, въпреки че очите им били затворени и хлътнали). Те се хващали за него, докосвали го с меки, чувствителни ръце, миришели го и слушали всяка дума, която произнасял. Някои от момите и децата обаче странели, сякаш от страх, и наистина в сравнение с нежните тонове на техните гласове неговият глас изглеждал дрезгав и груб. Оградили го от всички страни. Тримата му водачи се движели в непосредствена близост до него, като някакви собственици, и непрекъснато повтаряли: „Един дивак от скалите.“

— Богота — започнал той. — Богота. Отвъд планинските хребети.

— Див човек и диви думи приказва — заявил Педро. — Чували ли сте това? Богота! Умът му още не е оформен. Той едва сега започва да говори.

Малко момче го оципало по ръката.

— Ей, Богота! — рекло то подигравателно.

— Да. Град на вашето село. Аз идвам от големия свят, където хората имат очи и виждат.

— Казва се Богота — разправяли те.

— Той се спъна — обяснил Корея. — Докато идвахме насам, се спъна два пъти.

— Заведете го при старейшините.

И тогава те неочаквано го въвели през една врата в стая, тъмна като гроб, с изключение на единия край, където мъждукал огън. Тълпата се струпала зад него, затулила и последните проблясъци на деня отвън и преди да може да запази равновесие, той се препънал силно в краката на седнал мъж. При падането разперената му ръка ударила нечие лице; усетил меките черти и дочул яден вик, за момент се опитал да отблъсне няколко ръце, които се вкопчили в него. Битката била неравна. Разбрал безизходното си положение, той останал да лежи на земята.

— Паднах — рекъл той. — В тази тъмница нищо не мога да видя.

Настъпило мълчание, сякаш невиждащите хора около него се мъчели да разберат думите му. После се обадил гласът на Корея:

— Той сега започва да се оформя. Като върви, се препъва и в речта си смесва думи без съдържание.

Другите също започнали да говорят за него неща, които той не успял да чуе или не разбрал добре.

— Мога ли да стана? — попитал Нунес през една пауза. — Вече няма да се боря с вас.

Те се посъветвали и го оставили да се изправи.

Започнал да го разпитва гласът на възрастен човек и Нунес се заел да обяснява на тези старейшини, които седели на тъмно в Страната на слепите, за големия свят, откъдето паднал, за небето и планините, за зрението и други такива чудеса. За негова изненада те не повярвали и не разбрали много от неговите думи. В продължение на четиринадесет поколения тези хора били слепи и изолирани от света на зрящите. Названията на всички неща, свързани със зрението, били избледнели и се изменили. Историята за външния свят също избледняла и се превърнала в детска приказка. И те престанали да

свързват себе си с нещата отвъд скалистите скатове над околоръстната стена. Всред тях израснали слепи гении и оспорили останките от вярата и традициите, донесени в долината по времето, когато изгнаниците виждали. Отхвърлили всички тези неща като безполезни измислици и ги заменили с нови, по-разумни обяснения. Заедно със зрението изчезнала и голяма част от въображението им и те си изградили нови представи с помощта на все по-чувствителните уши и върхове на пръстите. Нунес бавно стигнал до това заключение. Разбрал, че няма да може да се осъществи очакването му за почуда и уважение към неговия произход и заложиби. След като безуспешният му опит да им обясни какво значи зрение бил пренебрегнат от тях като объркана версия на новосъздадено същество, което им описвало чудесата на своите нелепи усещания, той се примирил малко смутен и се заслушал в наставленията им. Тогава най-възрастният от слепите му разяснил живота, философията и религията, как светът (което означавало тяхната долина) най-напред представлявал празнина в скалите и после първи се появили неодушевените предмети, лишени от способността да докосват; след тях ламите и няколко други същества с незначителни сетива; после дошли хората, а най-накрая ангелите, които можели да се чуят как пеят и пърхат с криле, но които никой не можел да пипне. Последното дълбоко озадачило Нунес, но после се сетил, че всъщност те говорят за птиците.

Старецът продължил да разказва на Нунес как времето било разделено на топло и студено, които всъщност са еквивалентите у слепите за деня и нощта, и колко хубаво било да се спи през топлото време, а да се работи през студеното. Така че в този момент, ако не било неговото появяване, целият град на слепците щял да спи. Той заявил, че Нунес навярно е създаден със специална цел да се научи на тяхната мъдрост и да ѝ служи и че въпреки душевната си обърканост и нескопосен вървеж той трябвало да бъде смел и да положи всички усилия в учението. При тези думи всички насъбрани до вратата насърчително си зашепнали. Старецът казал, че нощта — защото слепците наричат своя ден нощ — отдавна вече отминала и следвало всички отново да вървят да спят. Той запитал Нунес дали знае как да спи, а Нунес му отвърнал, че знае, но преди това иска да яде.

Донесли му храна — мляко от лама в една купичка и напукан солен хляб — и го завели на едно усамотено място да яде, без да го

чуват, а след това да подремне, докато прохладата на планинската вечер ги разбуди, за да започнат отново своя ден. Ала Нунес изобщо не мигнал.

Вместо това той седнал, където го оставили, за да отпочинат ръцете и краката му, и през цялото време прехвърлял в ума си неочакваните обстоятелства на своето пристигане.

От време на време се засмивал — ту развеселен, ту възмутен.

„Неоформен ум! — рекъл си той. — Още не съм имал сетива! На тях не им е известно, че обиждат своя цар и господар, изпратен от бога. Виждам, че трябва да ги накарам да се вразумят. Я аз да си помисля добре.“

Когато слънцето залязвало, той още си мислел.

Нунес разбирал от красиви неща и му се сторило, че блясъкът по снежните хребети и ледници, които отвсякъде заграждали долината, бил за него най-красивата гледка досега. Погледът му преминал от това недостъпно великолепие към селото и напояваните поля, които бързо потъвали в здрача, когато внезапно го обзели силни чувства и той поблагодарил на бога от все сърце, че го е дарил със способността да вижда.

По едно време дочул откъм селото глас, който викал:

— Ей ти, Богота! Ела тук!

Изправил се с усмивка на уста. Щял да покаже на тези хора веднъж завинаги какво означава за човека неговото зрение. Ще го търсят, ала няма да го намерят.

— Не мърдай, Богота — казал гласът.

Нунес се изсмял беззвучно, направил две-три тихи стъпки и се намерил извън пътеката.

— Не тъпчи тревата, Богота. Не е разрешено.

Самият Нунес едва чул шума от стъпките си. Спрял удивен.

Този, който му викал, дотичал до него по пъстрата пътека. Нунес се върнал на пътя.

— Ето ме — казал той.

— Защо не дойде, като те повиках? — запитал слепецът. Да не би да искаш да те водят като децата? Не можеш ли да чуваш пътя, като вървиш?

Нунес се разсмял.

— Мога да го виждам — отвърнал той.

— Няма такава дума „виждам“ — рекъл слепецът, след като помълчал. — Престани с тези глупости и следвай звука на стъпките ми.

Подразнен, Нунес го последвал.

— Ще дойде моят час — казал той.

— Ще се научиш — продължил слепецът. — На този свят могат да се научат много неща.

— Никой ли не ти е казвал това: „В Страната на слепите едноокият е цар!“?

— Какво значи „слепи“? — запитал нехайно слепецът през рамо.

Минали четири дена, а петият сварил царя на слепите все още в неизвестност, като някакъв недодялан и безполезен чужденец сред своите поданици.

Той разбрал, че било много по-трудно да се провъзгласи за цар, отколкото предполагал, а междувременно, докато обмислял преврата, правел каквото му кажат и научил маниерите и привичките в Страната на слепите. Открил, че работата и движението нощем били особено досадни, и решил, че това трябва да бъде първото, което ще промени.

Те водели скромен, трудолюбив живот, с всичките елементи на добродетелта и щастието, така както тези неща могат да се разбират от хората. Трудът им бил тежък, но не угнетителен; има и достатъчно храна и облекло за нуждите си; имали дни и сезони за почивка; обичали да свирят и пеят; любов царувала между тях.

Удивително било с каква самоувереност и точност се движели те в своя подреден свят. Всичко било направено според нуждите им. Всяка от радиално разположените пътеки на долината имала постоянен ъгъл по отношение на останалите и се различавала по един специален врез на бордюра си. Всички препятствия и неравности на пътеките или ливадата отдавна били почистени. Всичките методи и процедури възниквали естествено, от специфичните им потребности. Сетивата им били необикновено изострени; те можели да чуят дори ударите на сърцето. Отдавна изражението на техните лица било заменено от интонацията, жестовете — от докосването, а работата им с мотика, лопата и вила била спокойна и уверена, като работа в градина. Обонянието им било изключително развито: те можели да разграничават индивидуални различия така бързо, както кучетата, и също така леко и уверено се грижели за ламите, които живеели горе

сред скалите и идвали до стената за храна и подслон. Едва когато Нунес се опитал да се защити, разбрал колко спокойни и уверени могат да бъдат движенията на тези хора.

Разбунтувал се чак след като се опитал да ги убеди.

— Чуйте какво, хора — казал той. — У мен има неща, които вие не можете да разберете.

Веднъж или два пъти един-двама от тях обърнали внимание на думите му; седели с наведени лица, насочили деликатните си уши към него, и той правел всичко възможно да им обясни какво значи да виждаш. Сред неговите слушатели имало едно момиче с не толкова червени и хлътнали клепачи, та изглеждало, че сякаш крие очите си; това момиче той най-силно се надявал да убеди. Говорел за красотите, които зрението разкрива, когато гледаш планините, небето и изгрева на слънцето, а те слушали със забава и недоверие, което скоро се превърнало в укор. Казали му, че всъщност планини изобщо няма, а краят на скалите, където пасели ламите, бил краят на света; там започвал подобният на пещера покрив на вселената, откъдето падали росата и лавините. А когато Нунес решително заявил, че светът няма нито край, нито покрив, както предполагали, те отвърнали, че у него има нечестиви мисли. Доколкото можел да им опише небето, облаците и звездите, те им се сторили някаква омразна пустош, ужасна празнота на мястото на гладкия покрив върху нещата, в които те вярвали. За тях представлявало обект на вяра това, че подобният на пещера покрив е изцяло гладък при допир. Той доловил, че по някакъв начин ги обижда, и напълно се отказал от този въпрос, като се опитал да им покаже практическата стойност на зрението. Една сутрин забелязал на Седемнадесета пътека Педро, който идвал към къщите в центъра, но бил все още твърде далеч, за да го чуят или подушат. И тогава решил да им докаже това.

— След малко — предсказал той — Педро ще бъде тук.

Един старец се обадил, че Педро няма работа на Седемнадесета пътека, и тогава, сякаш в потвърждение на думите му, щом ги наближил, Педро се обърнал и преминал на Десета пътека и по нея се отправил с пъргави стъпки обратно към външната стена. Тъй като Педро не пристигнал при тях, те се подиграли на Нунес; когато покъсно той задал някои въпроси на Педро, за да им изясни нещата, Педро отрекъл и го изложил, а след това се държал враждебно с него.

После Нунес ги предумал да го пуснат да тръгне по наклонените ливади към стената с един благосклонен към него човек и обещал да му опише всичко, което става между къщите. Той забелязал някои техни движения, но нещата, които всъщност имали значение за тези хора, се случвали в или зад домовете им без прозорци — и тези неща били единствените, по които те решили да го изпитат. А за тях той не можел да разкаже нищо. Точно след този неуспешен опит и заради подигравките, които те не могли да прикрият, той решил да прибегне към сила. Намислил да вземе една лопата, ненадейно да повали един-двама от тях на земята и така в честна борба да им покаже предимството на зрението. Той така свикнал с това решение, че сграбчил лопатата си, но после разбрал, че му е невъзможно хладнокръвно да удари слепец.

Разколебан, Нунес забелязал как всички доловили, че е хванал здраво лопатата. Те стояли нащрек, с наклонени на една страна глави, а ушите им били насочени към него в очакване на това, което щяло да последва.

— Остави тази лопата — казал един от тях и в този миг Нунес бил обзет от сковаващ ужас. Почти щял да се подчини.

Тогава той блъснал едного към стената на близката къща и побягнал извън селото. Насочил се към една от ливадите им, оставяйки диря по отъпканата трева, а после приседнал край един от пътищата им. Почувствувал прилив на сили като у всички мъже преди битка, но надделяло смущението. Започнал да разбира, че с хора, които стоят на различно умствено ниво от неговото, не може дори да се бори, както подобава. В далечината съгледал неколцина мъже, нарамили лопати и тояги, да излизат на улицата пред домовете си и да се отправят към него в разгъната редица по няколко пътеки. Напредвали бавно и често говорели помежду си; час по час спирали, душели въздуха и се слушвали.

Първия път, когато сторили това, Нунес се разсмял. Но вече не повторил. Един от преследвачите налучкал следите му по тревата в ливадата, навел се и тръгнал по тях.

В продължение на пет минути Нунес наблюдавал бавните действия на човешката верига и изведнъж смътното му намерение да направи нещо, станало безумно. Изправил се, пристъпил към

окръжаващата селото стена, обърнал се и се върнал малко назад. Всички стояли във форма на полумесец, неподвижни и заслушани.

Неподвижен останал и той, стиснал здраво лопатата с две ръце. Да ги нападне ли?

Кръвта в ушите му забила в ритъма на поговорката: „В Страната на слепите едноокият е цар!“ Да ги нападне ли? Погледнал назад към високата недостъпна стена — недостъпна поради гладката замазка, но цялата пронизана от множество отвори. После се извърнал към приближаващата редица преследвачи. Зад тях сега от къщите се стичали още хора.

Да ги нападне ли?

— Богота! — извикал един. — Богота! Къде си?

Нунес стиснал още по-здраво лопатата и тръгнал през ливадите към жилищата, но щом сторил това, те го обкръжили.

„Ако ме докоснат, ще ги убия — заклек се той, — ще го направя, бога ми. Ще удрям.“ После извикал:

— Чуйте какво, в тази долина ще правя каквото си искам. Чувате ли? Ще правя каквото си искам и ще ходя, където си искам!

Те тутакси тръгнаха към него пипнешком, но енергично, чевръсто. Сякаш играели на сляпа баба, но всички със завързани очи, освен един.

— Хванете го! — провикнал се някой от преследвачите.

Нунес се озовал в средата на полукръг преследвачи. И доловил, че трябва да действа решително.

— Вие не разбирате! — извикал той с намерение да изглежда величествен и внушителен, но гласът му секнал. — Вие сте слепци, а аз виждам. Оставете ме на мира!

— Богота! Хвърли лопатата и не тъпчи тревата!

Последната заповед, гротескна поради урбанистичната си фамилиарност, предизвикала у него вълна от ярост.

— Ще ви ударя! — казал той, задъхан от вълнение. — Ще ви ударя! За бога, оставете ме!

Затичал, без да му е ясно накъде. Избягнал слепеца, който стоял най-близо, защото изпитвал ужас при мисълта да го удари. Спрял, а сетне се втурнал, за да се изплъзне от затварящите се редици. Отправил се натам, където отворът бил най-широк, а мъжете от двете страни мигновено усетили приближаването на стъпките му и се

впуснали един връз друг. Той се устремил напред, после видял, че ще го хванат, и фрас — лопатата се стоварила. Усетил мекия, глух удар по нечия ръка и рамо и човекът се повалил с вик на болка. Нунес успял да премине.

Свободен! После отново приближил улицата с къщите. Насамнатам сновели с някаква добре разчетена бързина слепци с лопати и колове.

Дочул стъпки зад себе си точно навреме и видял един висок човек, който се бил втурнал и замахнал по посока на звука. Нунес се ядосал, хвърлил лопатата по него (слепецът се намирал съвсем наблизо), завъртял се и хукнал в друга посока, като изкрещял силно, за да избегне удара на още един преследвач.

Обзела го паника. Тичал яростно на всички страни, отбранявал се, без да има от какво, и в стремежа си да огледа отведнъж всички посоки, се спънал. В миг се намерил на земята и слепците чули падането му. Далече в околоръстната стена един отвор му се сторил същински рай, той станал и като обезумял се устремил нататък. Дори не се обърнал да погледне преследвачите си, докато не стигнал дотам. Спънал се, когато прекосявал моста, покатерил се по скалите за голямо учудване на една малка лама, която с няколко скока изчезнала от погледа му, и се отпуснал запъхтян на земята да си поеме дъх.

Така завършил неговият преврат.

Два дена и две нощи стоял извън стената на Долината на слепите той без храна и подслон и размишлявал за неочакваното. По време на тези размишления често и всеки път с една по-дълбока нотка на подигравка той си повтарял внезапно възникналата поговорка: „В Страната на слепите едноокият е цар!“ Мислел си главно как да се бори и победи тези хора и постепенно му станало ясно, че практическа възможност за това не съществува. Нямал оръжие, а сега вече щяло да бъде трудно да си набави.

Заразата на цивилизацията го хванала още в Богота и той не можел да си наложи да слезе при тях и да убие някой слепец. Разбира се, ако направи това, ще може да диктуваната ръка предпазливо го търси, и се случило така, че огънят припламнал и осветил нежността, изписана на лицето й.

Потърсил сгоден случай да поговори с нея.

Веднъж, когато тя си седяла и предяла в лятната лунна нощ, той отишъл при нея. Светлината я превръщала в тайнствена фигура от сребро. Приседнал в краката ѝ и казал, че я обича и че е много хубава. Говорел с влюбен глас и обожание, което стигало до благоговение, а дотогава никой не се възхищавал така от нея. Тя не отговорила нищо определено, но очевидно думите му ѝ доставили радост.

Оттогава ѝ говорел винаги, когато имал удобен случай. Долината се превърнала в единствен свят за него, а светът отвъд планините, където хората живеели на слънце, изглеждал като фантастична приказка, която един ден той щял да ѝ разкаже. Много нерешително и съвсем плахо Нунес ѝ заговорил за своето зрение.

За нея зрението изглеждало най-поетичната измислица и тя заслушала неговите описания на звездите и планините и на нейната сладостна бяла хубост, сякаш всичко това било някакво гузно признание. Девојката не вярвала на думите му и ги разбирала само наполовина, но се възхищавала от цялата тази тайнственост и на него му се сторило, че тя разбира всичко.

Любовта му се отърсила от благоговението и добила кураж. Сега Нунес решил да я поиска за жена от Яков и старейшините, но тя се страхувала и отлагала. Една от по-големите ѝ сестри обаче съобщила на Яков, че Медина и Нунес се обичат.

Още от самото начало всички се противопоставили бурно на сватбата на Нунес и Медина.

Не защото ценели нея, а защото него смятали за особняк, идиот, неразумно същество под допустимото ниво на човека. Сестрите ѝ решително се обявявали против, защото с това тя щяла да ги злепостави. А старият Яков, макар че започнал да харесва и да се привързва към своя несръчен, но послушен слуга, поклатил глава и казал, че това няма да го бъде. Всички младежи се гневели, защото родът им щял да се развали, а един стигнал дотам, че изругал и ударил Нунес. Той му отвърнал с удар. Тогава за първи път им разкрил предимството да вижда в здрача и след тази схватка никой не се осмелявал да вдига ръка срещу него. И все пак всички казвали, че такава сватба е невъзможна.

Старият Яков бил нежно привързан към най-малката си дъщеря и му домъчняло, когато тя заплакала на рамото му.

— Нали знаеш, скъпа, че той е идиот. Страда от заблуди; не може да направи нищо както трябва.

— Зная — хлипала Медина. — Но той се пооправи. И ще се поправя все повече. И е силен, скъпи татко, и мил — по-силен и по-мил от всички други. И ме обича — и аз го обичам, татко.

Старият Яков се натъжил, като разбрал колко безутешна е тя, а освен това, което още повече го натъжавало, той харесвал Нунес по много причини. Затова отишъл и седнал наред с останалите старейшини в стаята без прозорци, отредена за съветите, заслушал се в хода на разговора и в подходящ момент казал:

— Той се пооправи. Много вероятно е някой ден да стане разумен като всички нас.

Тогава един от старейшините, който дълбоко се замислил, направил предложение. Той бил най-добрият лекар измежду тези хора, техният медик, и притежавал философски и изобретателен ум. И така на него му хрумнало да излекува Нунес от неговите особености. Един ден, когато там бил и Яков, той отново подхванал въпроса за Нунес.

— Прегледах Богота — рекъл той. — Случаят ми е съвсем ясен. Смятам, че може да бъде излекуван.

— Винаги съм се надявал на това — отвърнал старият Яков.

— Мозъкът му е повреден — допълнил слепият доктор.

Старейшините измърморили нещо в знак на съгласие.

— А какво може да го повреди?

— Да, какво? — запитал и старият Яков.

— Ето какво — отвърнал лекарят в отговор на собствения си въпрос. — Тези странни неща, наречени очи, които съществуват, за да придадат на лицето онази приятна мека извивка, в случая с Богота са поразени, така че засягат мозъка му. Те са силно изпъкнали, той има мигли, а клепачите му се движат и поради това мозъкът му е в състояние на непрекъснато дразнене и разруха.

— Така ли? — запитал старият Яков. — Така ли?

— Затова аз считам, че мога да кажа с положителност следното: за да го излекувам напълно, единственото нещо е да му направим съвсем обикновена и лесна хирургическа операция — а именно да премахнем тези дразнителни.

— И тогава ще поумнее ли?

— Тогава той ще стане напълно умен и чудесен гражданин.

— Благодаря на небесата, че са ни дали наука! — възкликнал старият Яков и незабавно се завтекъл да сподели с Нунес радостните си надежди.

Но той бил поразен от студенината и разочарованието, с които момъкът посрещнал добрата новина.

— От твоя тон — рекъл старецът — човек може да помисли, че не обичаш дъщеря ми.

Медина убедила Нунес да отиде при слепите хирурзи.

— Ти нали не искаш — казал той — да загубя своята дарба да гледам?

Тя навела глава.

— Та моят свят — това е моето зрение.

Тя склонила още по-ниско глава.

— Има толкова прекрасни неща, прекрасни малки нещица — цветята, тревичките между скалите, леката и приятна козина, далечното небе с плуващи облаци, изгревите и звездите. Тук си и ти. Достатъчно е само ти да бъдеш на тоя свят, за да си струва да имам зрение, за да виждам милото ти ведро лице, нежните ти устни, скъпите изящни ръце, сплетени една в друга... Ти спечели точно тези мои очи, те ме задържаха при теб и тях искат да ми отнемат онези идиоти. Вместо това аз трябва да те докосвам, да те чувам и никога вече да не те видя. Трябва да вляза под този покрив от скали, камък и тъмнина, този ужасен покрив, под който въображението се стопяване, нали не искаш да направя това?

У него се зародило неприятно съмнение. Той спрял и изчакал въпроса.

— Бил искала — казала тя — един ден... — и не довършила.

— Да? — запитал той, досещайки се смътно.

— Бих искала един ден да не говориш вече така.

— Как?

— Зная, че всичко това е красиво, но то е само твоето въображение. Харесва ми, но сега...

Той застинал.

— Сега? — слабо промълвил той.

Тя замълчала.

— Искаш да кажеш... смяташ, че по-добре... по-добре да...

Разбрал мигновено. Ядосал се, наистина се ядосал на отегчителния безумен ход на съдбата, но същевременно съчувствувал на девойката, че няма никакво въображение, съчувствие, което граничело със съжаление.

— Скъпа — казал той и под нейната белота забелязал колко силно се бори духът ѝ с нещата, които тя не можела да му каже. Прегърнал я, целунал я по ухото и известно време не проговорили нито дума.

— А ако се съглася? — запитал Нунес на края с много нежен глас.

Тя го прегърнала и буйно се разридала.

— О, само да можеш — хлъцала тя, — само да можеш да го направиш!

Една седмица преди операцията, която щяла да го издигне от състоянието му на робство и малоценност до нивото на сляп гражданин, Нунес не знаел що е сън и през всичките топли слънчеви часове, докато другите доволно дремели, той седял замислен или бродел без цел и се опитвал да съсредоточи ума си върху дилемата. Дал отговор, дал съгласието си и все пак не бил сигурен дали постъпва правилно. Най-сетне работното време на последния ден свършило, слънцето се извисило в цялото си великолепиe над позлатените хребети. Той споделил няколко минути с Медина, преди тя да се прибере да спи.

— Утре — рекъл той — няма вече да виждам.

— Скъпи мой! — отвърнала тя и с всички сили притиснала ръцете му. — Съвсем малко ще те заболи! Ти ще изтърпиш всички тези болки, любими, ще ги изтърпиш заради мен... Скъпи, ако сърцето и животът на една жена могат да ти се отплатят, аз ти дарявам моите. Ще ти се отплатя, любими, ти, който имаш най-нежния глас.

Изпитал дълбоко съжаление към себе си и нея.

Прегърнал я, притиснал устни в нейните и погледнал за последен път миловидното ѝ лице.

— Сбогом — пошепнал три при тази скъпа гледка, — сбогом!

После мълчаливо си отишъл.

Тя чула бавните му, отдалечаващи се стъпки и нещо в техния ритъм я накарало буйно да се разридае.

Той имал намерение да отиде в някое самотно кътче, където ливадите били красиво изпъстрени с бели нарциси, и да остане там, докато настъпи часът на неговата жертва, но както вървял, вдигнал очи и видял утрото — утрото, което като ангел в позлатена броня шествувало надолу по стръмнините...

Сторило му се, че пред това великолепиe той и този свят — на слепите в долината, и неговата любов приличат на пъкъл.

Не свърнал настрана, както мислел да направи, а продължил напред, минал през стената, заграждаща долината, и стигнал до скалите, а очите му били непрекъснато насочени към озарените от слънцето ледове и снегове.

Видял необятната им прелест и въображението му полетяло над тях към нещата отвъд, които щял да си възвърне завинаги.

Замислил се за този огромен, свободен свят, от който бил разделен, за своя свят и в представите му нахлули онези непристъпни скатове, далечина след далечина, и Богота — кът с многолюдна, вълнуваща красота, прелестен денем, сияен и загадъчен нощем, място на дворци, фонтани, статуи и бели домове, красиво разположени сред града. Помислил как за около ден човек може да премине през проходите и малко по малко да се приближи до оживените му улици и пътища. Замислил се за пътешествието по реката, ден след ден, от голямата Богота към още по-необятния свят отвъд, през градове и села, гори и запустели места, по тази буйна река ден след ден, дотам, където бреговете ѝ се раздалечавали и по водите ѝ навлизали с плясък параходи; така човек стигал до морето — безкрайното море, с хиляда острова, не — хиляди острови, и с кораби, които едва се различавали в далечината, поели на неспирни пътешествия по целия този огромен свят. А там, несмущаван от високи планини, човек виждал небето — но не като този диск небе, който се съзирал оттук; онова небе щяло да бъде бездна от неизмерима синева, най-дълбоката бездна, в която плуват кръжащи звезди...

Очите му обходили с още по-изострено внимание огромната завеса от планини.

Ако, да речем, човек тръгне по тази клисура и се изкачи на ей този зъбер, тогава може би ще излезе сред онези закърнели борове, които растат като на някаква площадка още по-високо над клисурата. А после? По тази наклонена стена ще намери начин да се изкачи, за да

стигне до пропастта точно под снега. А ако не може да стигне този зъбер, по-нататък някой друг може да му послужи за целта още по-добре. И после? После ще излезе на кехлибарено искрящия сняг и на половината разстояние от билото на онези красиви и пусти висини.

Обърнал се към долината, после отново втренчено се загледал нагоре.

Сетил се за Медина, но тя се смалила и отдалечила. Обърнал се отново към планинската стена, по която към него се спускал денят.

После започнал много предпазливо да се катери.

Когато слънцето залязвало, той вече си почивал, но бил далеч и високо горе. На времето, когато се изгубил, се намирал още по-високо, но засега и тази височина не била малка. Дрехите му се изпокъсали, ръцете и краката разкървали цялото му тяло било изподраскано, но той си лежал спокойно и усмивка озарявала лицето му.

От мястото, където си почивал, долината изглеждала като че потънала в някаква дупка и само на миля разстояние. Вече била обвита в мъгла и сенки, въпреки че планинските върхове около Нунес плували в светлина и огън, а малките тревички по скалите съвсем наблизко сякаш били пропити с някаква неуловима прелест — жилка зелен минерал прорязвала сивата скала, тук-там проблясвали кристалчета, а съвсем близо до лицето му стърчал един мъничък, великолепен оранжев лишей. Дълбоки, загадъчни сенки покривали клисурата, синьото се сгъстявало в мораво, моравото в някаква сияйна тъмнина, а над главата му се простирала безкрайната шир на небето. Той обаче не обръщал внимание на тези неща, само лежал напълно отпуснат и се усмихвал, сякаш доволен единствено заради това, че е избягал от долината на слепите, където имал намерение да стане цар.

Зарята на залеза отминала и настъпила нощта, а той лежал все така кротко и доволно под студените звезди.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.